Süni intellektə strateji baxış ölkənin rəqəmsal gələcəyinin möhkəmlənməsində mühüm rol oynayacaq

Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə təsdiq edilən “Azərbaycan Respublikasının 2025–2028-ci illər üçün süni intellekt Strategiyası”nın məqsədi ölkədə süni intellektin (Sİ) inkişafını sürətləndirmək, bu sahədə tədqiqatların aparılmasını təşviq etmək, süni intellekt üzrə informasiya texnologiyalarının və onların idarə edilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsini, infrastrukturunun əlçatanlığını təmin etmək, habelə ixtisaslı kadr potensialını gücləndirməkdir. Strategiyada nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrasının monitorinqi və qiymətləndirilməsi Nazirlər Kabinetinin sifarişi əsasında İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi (İİTKM) tərəfindən həyata keçiriləcək.

İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin icraçı direktorunun müavini Ayaz Museyibov bildirib ki, Strategiya Azərbaycanın qlobal inkişaf tendensiyalarına uyğun olaraq, süni intellekt sahəsində beynəlxalq çağırışlara cavab vermək və ölkənin rəqabət qabiliyyətini artırmaq məqsədini daşıyır. Həmçinin yüksək hesablama infrastrukturunun inkişafı, süni intellektin etik və məsuliyyətli istifadəsi, qlobal standartların tətbiqi, məlumatların məxfiliyinin qorunması və innovativ həllərin risklərinin azaldılması da hədəflər arasındadır.

Strategiya çərçivəsində həyata keçiriləcək prioritet istiqamətlər müəyyən edilib ki, onlar məqsədə çatmaq üçün süni intellektin inkişafını dəstəkləyəcək, müvafiq infrastrukturu quracaq, etik və hüquqi çərçivə yaradacaq, kadr potensialını gücləndirəcək və əlverişli biznes mühiti təmin edəcək.

“Süni intellektin idarə edilməsinin inkişafı və təkmilləşdirilməsi” prioritetinin icrası nəticəsində innovasiyaların təşviqi və sərmayələrin cəlbi ilə ölkə iqtisadiyyatı gücləndiriləcək, eyni zamanda etik və hüquqi çərçivə yaradılması ilə cəmiyyətin maraqları qorunacaq, süni intellektin tətbiqi zamanı şəffaflıq və ədalət təmin ediləcək. Bu, həmçinin süni intellektə olan etimadı artıraraq sosial və iqtisadi faydaların daha geniş yayılmasına imkan verəcək.

Ayaz Museyibovun sözlərinə görə, Strategiyada "Məlumatların idarəedilməsinin və infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi" prioritetinin icrası məlumatların effektiv idarə olunmasını, təhlükəsizliyini və yüksək hesablama infrastrukturunun inkişafını təmin edəcək. Təbii Dil Emalı (TDE) texnologiyalarının gücləndirilməsi müxtəlif sektorlarda məlumatların analizini və qərar qəbuletməni daha səmərəli edəcək. Bu, süni intellektin tətbiqi üçün lazımi texnoloji bazanın yaradılmasına, məlumatların daha düzgün və təhlükəsiz istifadəsinə və məlumatəsaslı qərar qəbuletmənin gücləndirilməsinə xidmət edəcək. Nəticədə rəqəmsal transformasiyanın inkişafına və müasir texnologiyaların effektiv istifadəsinə imkan yaranacaq.

"Süni intellekt sahəsində istedad və bacarıqların təkmilləşdirilməsi" prioritetinin icrası süni intellekt sahəsində ölkənin kadr potensialını gücləndirərək mütəxəssislərin hazırlanmasını təmin edəcək və dövlət orqanlarının rəhbər heyətinin süni intellektin tətbiqi sahəsində biliklərini artıracaq. İctimaiyyətin məlumatlılığının artırılması və tədqiqatların təşviqi ilə cəmiyyətdə texnologiyalara inam güclənəcək və süni intellektin tətbiqinin etik və məsuliyyətli şəkildə yayılması təmin ediləcək. Bu həm də dövlətin və özəl sektorun rəqəmsal transformasiyasını sürətləndirəcək və ölkənin süni intellekt sahəsində beynəlxalq mövqeyini möhkəmləndirəcək.

"Əlverişli biznes mühitinin yaradılması**"** prioritetinin icrası, süni intellekt sahəsində sərmayə qoyuluşunu artırmağa, innovasiyaları dəstəkləməyə və bazar iştirakçıları üçün əlverişli şərait yaratmağa xidmət edəcək. Dövlətin təşviq etdiyi qanunvericilik dəyişiklikləri və təşviqatlar vasitəsilə startaplar və texnoloji şirkətlər üçün daha əlverişli iş mühiti yaradılacaq. Bu, həmçinin müstəqil sahibkarlığın inkişafını sürətləndirəcək, yerli və beynəlxalq investorların diqqətini cəlb edəcək və süni intellektin inkişafına töhfə verəcək. Nəticədə iqtisadiyyatda yeni iş imkanları yaradılacaq və rəqabət qabiliyyəti güclənəcək.

Ayaz Museyibovun əlavə edib ki, Strategiyanın uğurla icrası nəticəsində Azərbaycan süni intellekt texnologiyalarını idarə etmək və tətbiq etmək sahəsində qlobal rəqabətə uyğun, dayanıqlı və effektiv sistem qurmağı qarşıya məqsəd qoyur. Bu kontekstdə məlumatların qorunması, kibertəhlükəsizliyin təmin edilməsi, yüksək hesablama infrastrukturunun

yaradılması və Sİ texnologiyalarının müxtəlif sahələrdə, o cümlədən iqtisadiyyat, səhiyyə, təhsil və dövlət idarəçiliyində tətbiqi əsas prioritetlərdən biri olacaq.

Hazırda dünyada həm dövlətlər, həm də biznes subyektləri süni intellektin inkişaf potensialını daha dərindən dərk edir və bu sahəyə milyardlarla dollar həcmində investisiyalar yönəldilir. Məsələn, müxtəlif tədqiqatlara əsasən, Avropa İttifaqının Sİ texnologiyalarına sərmayələri 2025-ci ilə qədər 22,4 milyard avroya çatacaq.

İİTKM-in icraçı direktorunun müavini qlobal tendensiyalara əsaslanaraq göstərir ki, süni intellekt yalnız iqtisadi və sənaye sahələrində deyil, eyni zamanda müdafiə və təhlükəsizlik sahələrində də geniş tətbiq imkanlarına malikdir. Bu isə dövlətlərin bu sahəyə daha çox diqqət ayırmasına səbəb olur.“Accenture” konsaltinq şirkətinin apardığı araşdırmaya görə, 2035-ci ilə qədər süni intellekt dünyanın aparıcı 12 iqtisadiyyatında illik iqtisadi artım tempini iki dəfə artıra bilər. Bu artıma üç əsas istiqamət üzrə töhfə veriləcəyi gözlənilir. Birincisi, əmək məhsuldarlığının innovativ texnologiyalar hesabına yüksəlməsi ilə əlaqədardır. İkincisi, problemləri həll edə və öyrənə bilən virtual işçi qüvvəsinin formalaşmasını əhatə edir. Üçüncüsü, yeni gəlir mənbələrinin yaranmasına səbəb olacaq innovasiyaların sürətli yayılması ilə bağlıdır. “PricewaterhouseCoopers” (PwC) tərəfindən aparılan araşdırma isə süni intellektin 2030-cu ilə qədər qlobal ÜDM-i 14% artıraraq 15,7 trilyon ABŞ dollarına çatdıra biləcəyini göstərir. Hesabatda qeyd olunur ki, istehsal, nəqliyyat və logistika kimi sahələrdə avtomatlaşdırmanın artması məhsuldarlığı yüksəldəcək, işçi qüvvəsinin isə Sİ texnologiyaları ilə dəstəklənməsi qərarvermə proseslərini daha optimal hala gətirəcək.

Eyni zamanda, “McKinsey Qlobal İnstitutu”nun proqnozlarına əsasən, 2030-cu ilə qədər şirkətlərin 70%-i ən azı bir növ süni intellekt texnologiyasını tətbiq edəcək və bu texnologiyalar qlobal iqtisadiyyata 13 trilyon ABŞ dolları dəyərində əlavə töhfə verəcək. “Analysis Group”un (“Metaverse” şirkətinin dəstəyi ilə) apardığı araşdırmada isə vurğulanır ki, süni intellekt məhsuldarlığın və ÜDM-in artmasına həm birbaşa, həm də dolayı təsirlər vasitəsilə mühüm töhfə verəcək. Yeni iş sahələrinin yaradılması və biznes proseslərinin optimallaşdırılması nəticəsində iqtisadi strukturda əhəmiyyətli dəyişikliklər baş verəcək. Bu texnologiyanın növbəti onillikdə 1,49-2,95 trilyon ABŞ dolları həcmində əlavə dəyər yaratması gözlənilir. “Research and Markets”in hesabatına əsasən isə qlobal

süni intellekt bazarının həcmi 2030-cu ilə qədər 1,8 trilyon ABŞ dollarına çatacaq və bu sahədə illik orta artım tempi 38,1% təşkil edəcək.

Beləliklə, bütün bu qlobal meylləri nəzərə alaraq Azərbaycanın süni intellekt sahəsində strateji baxışının formalaşdırılması və sistemli yanaşmanın təmin edilməsi ölkənin rəqəmsal gələcəyinin möhkəmlənməsində mühüm rol oynayacaq.